

ПЕДАГОГ КАДРЛАРДЫҢ БІЛІКТІЛІГІН АРТТЫРУ КУРСТАРЫНЫҢ БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫ

Психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялардың психологтарына арналған «Балалардың психикалық даму бұзылыстарының дифференциалдық диагностикасы»

МАЗМҰНЫ

1. Жалпы ережелер.....
2. Глоссарий.....
3. Бағдарламаның тақырыбы.....
4. Бағдарламаның мақсаты, міндеттері және күтілетін нәтижелері ...
5. Бағдарламаның құрылымы мен мазмұны
6. Оқу процесін ұйымдастыру.....
7. Бағдарламаны оқу-әдістемелік қамтамасыз ету
8. Бағдарлама нәтижелерін бағалау
9. Курстан кейінгі сүйемелдеу
10. Негізгі және қосымша әдебиеттер тізімі

1. Жалпы ережелер

1. «Балалардың психикалық даму бұзылыстарының дифференциалдық диагностикасы» педагог кадрлардың біліктілігін арттыру курстарының білім беру бағдарламасы (бұдан әрі – Бағдарлама) психологтарды бала жастағы әртүрлі даму бұзылыстарының айрықша белгілерін анықтау мәселелері бойынша психологиялық-медициналық-педагогикалық консультацияларға оқытуды регламенттейді.

2. ПМПК психологтарының біліктілігін арттыру курстарын өткізудің өзектілігі мен қажеттілігі ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды, оның ішінде психикалық дамуы мен мінез-құлқының әртүрлі бұзылыстары бар балаларды тексеру және оларға консультация беру сапасын арттыру мақсатында қазіргі заманғы білім беруді дамыту жағдайында консультациялар қызметін реформалауға байланысты. «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне инклюзивтік білім беру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының 2021 жылғы 26 маусымдағы № 56-VII Заңына сәйкес ПМПК қызметі балалардың психикалық дамуының әртүрлі бұзылыстарын бағалау мен ажыратуда психологиялық-педагогикалық диагностиканың үлесін күшейтуді көздейтін әлеуметтік-педагогикалық модельге негізделеді. ПМПК психологтарының кәсіби қажеттіліктерін талдау балалардың психикалық даму проблемалары бойынша диагностика мен консультация берудің заманауи тәсілдері мен технологияларын қолдана отырып, балалардың дамуындағы бұзылыстардың әртүрлі түрлерін дифференциалдық диагностикалау мәселелері бойынша біліктілікті арттыру қажеттілігін анықтады.

3. Білім беру бағдарламасы балаларды психологиялық тексеру, балалардың психикалық дамуы мен мінез-құлқының әртүрлі бұзылыстарын дифференциалдық диагностикалау мәселелері бойынша ПМПК психологтарының кәсіби құзыреттілігін дамытуға бағытталған.

2. Глоссарий

Ұғым	Ұғымдар анықтамасы
Ерекше білім беру қажеттіліктері бар адамдар (балалар) (ЕБҚ)	тиісті деңгейдегі білім алу және қосымша білім алу үшін арнайы жағдайларда тұрақты немесе уақытша қажеттіліктерді сезінетін адамдар (балалар)
Ерекше білім беру қажеттіліктері	онсыз сапалы білім алу мүмкін емес оқу-дамыту процесінде көмек пен қызметтерге деген қажеттілік
Ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау	білім алу үшін қажетті арнайы жағдайларды анықтау
Проблемаларды бағалау және ЕБҚ бар балаларға көмек көрсетудің	оқыту қиындықтарын психологиялық-педагогикалық бағалауға және оқушының білім беру қажеттіліктерін анықтауға негізделген модель, ал оқыту - арнайы

әлеуметтік-педагогикалық моделі	жағдайлар жасау арқылы жалпы білім беру процесіне қосу
Психологиялық-педагогикалық диагностика	Мектепте оқудағы қиындықтардың себептері мен сипатын анықтауға және дамушы психологиялық көмектің бағыттарын анықтауға бағытталған психологиялық-педагогикалық әдіс-тәсілдер, тестілер кешені
Клиника-психопатологиялық диагностика	психикалық патологияны (симптомдарды) тануға, оның құрылымын (синдромдарын) және динамикасын анықтауға, сондай-ақ зерттелетін адамның өз жағдайына және оның жекелеген көріністеріне қатынасын анықтауға бағытталған психиатриялық тексерудің негізгі әдісі
Психикалық даму бұзылыстарының дифференциалдық диагностикасы	ұқсас көріністері немесе белгілері бар дамудың кез-келген фактілері бойынша орынсыз бұзылыстарды болдырмайтын диагностика әдісі, бұл сайып келгенде диагнозды бұзушылықтың түрі мен сипаты туралы жалғыз ықтимал қорытындыға дейін төмендетуі керек
Оқу қиындықтарын психологиялық-педагогикалық жүйелеу	оқу іс-әрекетінің бұзылуының себептерін, көріністері мен сипатын бағалаудың психологиялық-педагогикалық критерийлеріне негізделген оқытудың әртүрлі қиындықтарын жүйелеу
Психологиялық-медициналық-педагогикалық зерттеу бағдарламасы	психикалық және мінез-құлық бұзылыстарына, оқыту мен тәрбиелеу проблемаларына арналған тиісті принциптерді, әдіс-тәсілдерді пайдалана отырып, арнайы педагогтар мен дәрігерлерден тұратын мамандар тобының балаларға тексеру жүргізудің регламенттелген процесі

Терминдердің өзектілігі олардың арнайы білім беру және медициналық-әлеуметтік көмек саласындағы нормативтік-құқықтық құжаттардағы соңғы өзгерістерге сәйкестігімен негізделген.

3. Бағдарламаның тақырыбы

4. «Балалардың психикалық даму бұзылыстарының дифференциалдық диагностикасы» кадрлардың біліктілігін арттыру курстарының білім беру бағдарламасының отандық білім беру жүйесінде баламасы жоқ. Бағдарламаның өзектілігі оның ПМПК психологтарының бала жастағы әртүрлі психикалық және мінез-құлық бұзылыстарын ажырату жөніндегі қызметінің мазмұнын ашқандығымен, осы жағдайлардың негізгі көріністері мен айрықша ерекшеліктерін, оның ішінде динамиканы сипаттайтындығымен байланысты.

Сонымен қатар, ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау және осындай балалар үшін арнайы оқу жағдайларын анықтау аспектілері қозғалады. Бағдарламаның жаңалығы ЕБҚ бар балаларға диагностика мен консультация берудің заманауи тәсілдері мен технологиялары негізінде психикалық даму мен мінез-құлық бұзылыстарын ажыратудың психологиялық-педагогикалық және медициналық (психиатриялық) критерийлерін зерттеу болып табылады. Курстар бағдарламасы балалардың психикалық дамуының бұзылыстарын дифференциалдық диагностикалау және ПМПК-да диагностикалық жұмыстың сапасын жақсарту мәселелерінде психологтардың біліктілік деңгейін арттыруға ықпал ететін болады.

5. Бағдарламаның тақырыбы 12 тақырыпты зерттеуді қамтиды.

1-тақырып. Инклюзивтік және арнайы білім беру саласындағы халықаралық және отандық заңнамалық база. ПМПК қызметін нормативтік-құқықтық қамтамасыз ету.

2-тақырып. Инклюзивтік білім беру жағдайындағы ПМПК қызметінің негізгі бағыттары. Проблемаларды бағалаудың және ЕБҚ бар балаларға көмек көрсетудің медициналық және әлеуметтік-педагогикалық моделі. Балалардың психикалық даму проблемаларын диагностикалау және консультация беру, ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау бойынша ПМПК қызметін ұйымдастыру принциптері.

3-тақырып. ПМПК-да диагностикалық тексеру: мақсаты, міндеттері, принциптері, кезеңдері. ПМПК-да кешенді тексеру мен консультация берудің жалпы принциптері мен тәртібі. Балалардың психикалық дамуының бұзылыстарын диагностикалаудың әдіснамалық негіздері.

4-тақырып. Психикалық және сөйлеу қабілеті дамуының кешігуінің дифференциалдық диагностикасы, оның ішінде ерте жастағы аутизм көріністері (эмоционалдық-коммуникативтік бұзылыстар). Дифференциалдық диагностиканың клиникалық-психопатологиялық және психологиялық-педагогикалық критерийлері.

5-тақырып. Психикалық дамудың кешігуін, ақыл-ой кемістігін (зияттың бұзылуы), аутизм спектрінің бұзылуын (қарым-қатынас пен әлеуметтік өзара әрекеттесудің бұзылуы немесе қиындықтары), сөйлеу қабілетінің ауыр бұзылыстарын және басқа да бұзылыстарды, соның ішінде мектепке дейінгі жастағы көптеген бұзылыстарды дифференциалдық диагностикалау. Диагностиканың клиникалық-психопатологиялық және психологиялық-педагогикалық критерийлері.

6-тақырып. Психикалық дамудың кешігуін, ақыл-ой кемістігін (зияттың бұзылуы), аутизм спектрінің бұзылуын (қарым-қатынас пен әлеуметтік өзара әрекеттесудің бұзылуы немесе қиындықтары), мектеп жасындағы ауыр сөйлеу қабілеті бұзылыстарын дифференциалдық диагностикалау. Диагностиканың клиникалық-психопатологиялық және психологиялық-педагогикалық критерийлері.

7-тақырып. Мектеп жасына дейінгі және мектеп жасындағы балалардың мінез-құлық бұзылыстарының дифференциалдық диагностикасы.

Диагностиканың клиникалық-психопатологиялық және психологиялық-педагогикалық критерийлері.

8-тақырып. Мектеп жасындағы балалардың оқу қиындықтарын диагностикалау. Мектептегі дезадаптация синдромдары. Оқу қиындықтарын психологиялық-педагогикалық жүйелеу.

9-тақырып. Ақыл-ой қабілетінің бұзылуына және қызметті ерікті реттеуге байланысты оқу іс-әрекетінің бұзылуы. Диагностиканың клиникалық және психологиялық-педагогикалық аспектілері.

10-тақырып. Есту-сөйлеу функцияларының бұзылуына байланысты оқу іс-әрекетінің бұзылуы. Диагностиканың клиникалық және психологиялық-педагогикалық аспектілері.

11-тақырып. Көрнекі және көрнекі-кеңістіктік функциялардың бұзылуына байланысты оқу іс-әрекетінің бұзылуы. Диагностиканың клиникалық және психологиялық-педагогикалық аспектілері.

12-тақырып. Кинестетикалық және кинетикалық функциялардың бұзылуына байланысты оқу іс-әрекетінің бұзылуы. Диагностиканың клиникалық және психологиялық-педагогикалық аспектілері.

4. Бағдарламаның мақсаты, міндеттері және күтілетін нәтижелері

6. Біліктілікті арттыру бағдарламасының мақсаты – қазіргі заманғы тәсілдер мен технологияларды пайдалана отырып, дифференциалдық диагностика, консультация беру, балалардың ерекше білім беру қажеттіліктерін анықтау (бағалау) бойынша психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялар психологтарының кәсіби құзыреттілігін дамыту.

7. Бағдарламаның міндеттері:

1) балаларды психологиялық тексеру және консультация беру жөніндегі ПМПК қызметін ұйымдастыру кезінде тыңдаушыларда білім беру саласындағы Қазақстан Республикасының заңдары мен заңға тәуелді актілерінің нормаларын пайдалану қабілетін қалыптастыру;

2) психикалық дамуы бұзылған балалардың проблемалары мен ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалауға әлеуметтік-педагогикалық көзқарас негізінде арнайы және инклюзивтік білім беру жүйесінде ПМПК қызметін ұйымдастырудың негізгі бағыттары мен қағидаттарын ашу;

3) ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың психикалық және мінез-құлық бұзылыстарын дифференциалдық диагностикалаудың әдіснамалық тәсілдерімен; тиісті бұзылыстардың клиникалық жіктелуімен, психикалық даму бұзылыстары мен оқытудың қиындықтарын психологиялық-педагогикалық жүйелеумен таныстыру;

4) тыңдаушыларда ерте, мектепке дейінгі және мектеп жасындағы балалардың психикалық және мінез-құлық бұзылыстарының дифференциалдық диагностикасының алгоритмдері мен критерийлерін қолдану қабілетін дамыту;

5) ПМПК-да психологиялық диагностикада ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқытудағы қиындықтарды психологиялық-педагогикалық жүйелеуді қолдана білуге үйрету;

6) әртүрлі даму кемістігі бар балалардың ата-аналарына психологиялық консультация беру дағдыларын қалыптастыру;

7) тыңдаушыларды дамуында кемістігі бар балаларға диагностика мен психологиялық көмек көрсетудің заманауи әдістерімен және технологияларымен таныстыру.

8. Оқытудың күтілетін нәтижелері. Тыңдаушылар:

1) балаларды тексеру және оларға консультация беру, ерекше білім беру қажеттіліктерін айқындау жөніндегі ПМПК қызметін ұйымдастыру тәсілдеріне нормативтік-құқықтық негіздеме беруге қабілетті болады;

2) проблемаларды бағалауға және ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға көмек көрсетуге әлеуметтік-педагогикалық тәсіл негізінде инклюзивтік білім беру жүйесіндегі ПМПК қызметінің бағыттары мен қағидаттарын біледі;

3) ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың психикалық және мінез-құлық бұзылыстарын дифференциалдық диагностикалаудың әдіснамалық негіздерімен танысады;

4) ерте, мектепке дейінгі және мектеп жасындағы балалардың психикалық және мінез-құлық бұзылыстарын дифференциалдық диагностикалау алгоритмдері мен критерийлерін пайдалана отырып, психикалық даму мен мінез-құлықтың әртүрлі бұзылыстарын ажырату дағдыларын меңгереді;

5) ПМПК-да психологиялық диагностикада ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқытудағы қиындықтарды психологиялық-педагогикалық жүйелеуді қолданады;

6) психикалық дамуы мен мінез-құлық әртүрлі бұзылған балалардың ата-аналарына психологиялық консультация беру дағдыларын меңгереді;

7) психикалық дамуы мен мінез-құлық бұзылған балаларға диагностика мен психологиялық көмек көрсетудің заманауи әдістері мен технологияларын біледі.

5. Бағдарламаның құрылымы мен мазмұны

9. Бағдарлама 4 модульден тұрады: нормативтік-құқықтық, психологиялық-педагогикалық, мазмұндық, технологиялық.

10. Нормативтік-құқықтық модуль:

1-тақырып. Инклюзивтік білім беру саласындағы халықаралық және отандық заңнамалық база: «инклюзивтік білім беру» ұғымын неғұрлым әділ, кемсітпейтін қоғамның негізі ретінде заманауи түсіндіру. Инклюзивтік білім берудің халықаралық құқықтық негіздері: Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы (БҰҰ, 1948); «Білім беру саласындағы кемсітушілікке қарсы күрес туралы» БҰҰ Конвенциясы, 1960; «Бала құқықтары туралы» БҰҰ Конвенциясы, 1989; «Мүгедектердің құқықтары туралы» БҰҰ Конвенциясы, 2006; және т.б.

Отандық нормативтік құқықтық негіз: ҚР Конституциясы, ҚР Заңдары: «Білім туралы», «Мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы», «Мүгедектердің құқықтарына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» инклюзивтік білім беру мәселелері бойынша Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілері», Жалпы білім беретін, арнайы ұйымдар, психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялар қызметінің үлгілік қағидалары, Ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау қағидалары, «Мүмкіндігі шектеулі балаларға психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялық көмек көрсету және тексеру» мемлекеттік қызмет көрсету қағидалары және басқа да өзекті нормативтік құжаттар.

2-тақырып. ПМПК қызметінің тәртібі: инклюзивтік білім беру жағдайындағы ПМПК қызметінің негізгі бағыттары – балаларды ЕБҚ анықтау және бағалау бойынша психологиялық-медициналық-педагогикалық тексеру, отбасына консультация беру, мектепке дейінгі және мектеп білім беру ұйымдарының педагогтеріне консультациялық-әдістемелік көмек көрсету. ПМПК медициналық және психологиялық-педагогикалық зерттеу бағдарламалары, психикалық дамудың бұзылуын диагностикалау және тексеру бойынша әдістемелік құралдар мен ұсыныстар. Арнайы білім беру ұйымдары (психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялар) қызметінің қағидаларына сәйкес әлеуметтік-педагогикалық модель негізінде психикалық даму бұзылыстарының біліктілігі.

11. Психологиялық-педагогикалық модуль:

3-тақырып. ПМПК-да диагностикалық тексеру: мақсаты, міндеттері, принциптері, кезеңдері. ПМПК-да кешенді тексеру мен консультация берудің жалпы принциптері мен тәртібі. Л.С. Выготскийдің психикалық дамуының мәдени-тарихи тұжырымдамасы аясында балалардың психикалық дамуының бұзылуын диагностикалаудың әдіснамалық негіздері. Дамудың психологиялық диагностикасы, типологиялық диагноз туралы түсінік баланың дамуының типтік формалары ұғымдарындағы баланың ішкі дамуының тұтас көрінісін ашады. В.В. Лебединскийдің психикалық даму бұзылыстарының жіктелуі. Дизонтогенездің психологиялық параметрлері. Дизонтогенез түрлерінің салыстырмалы сипаттамасы: психикалық дамымау, дамудың кешігуі, зақымдалған даму тапшылығының дамуы, бұрмаланған даму, дисгармониялық психикалық даму.

4-тақырып. Психикалық дамудың ауқымды және қарқынды кешігуі бар және аутизмнің ерте көріністері бар жас балалардың клиникалық және психологиялық-педагогикалық сипаттамасы. Даму бұзылыстарының әртүрлі нұсқалары бар жас баланың сенсомоторлық, эмоционалды-коммуникативтік және танымдық салалары мен жетекші іс-әрекетінің даму ерекшеліктері.

5-тақырып. Психикалық дамуы тежелген (ПДЖ), зиятының бұзылысы, аутизм спектрінің бұзылуы, сөйлеу қабілетінің ауыр бұзылысы және басқа да бұзылыстары бар мектеп жасына дейінгі балалардың клиникалық және психологиялық-педагогикалық сипаттамасы, оның ішінде мектепке дейінгі жастағы көптеген бұзылыстар. Әртүрлі бұзылыстары бар мектеп жасына дейінгі

балалардың сенсоримоторлық, психикалық, сөйлеу, эмоционалдық-коммуникативтік және жеке дамуының ерекшеліктері.

6-тақырып. Психикалық дамуы тежелген, ақыл-ойы бұзылған, аутизм спектрінің бұзылуы, сөйлеу қабілетінің ауыр бұзылысы және басқа да бұзылыстары бар мектеп жасындағы балалардың клиникалық және психологиялық-педагогикалық сипаттамалары, соның ішінде мектепке дейінгі жастағы көптеген бұзылыстар. Өртүрлі психикалық дамуы бұзылған мектеп жасындағы баланың танымдық, эмоционалдық-еріктік саласы мен жеке басының даму ерекшеліктері.

7-тақырып. Мектеп жасына дейінгі және мектеп жасындағы балалардың мінез-құлқы бұзылған балалардың клиникалық және психологиялық-педагогикалық сипаттамалары. Балалардың мінез-құлқы бұзылыстарының себептері: эндогендік, орталық жүйке жүйесінің бұзылуымен байланысты; дамудың әлеуметтік жағдайының, балалар мен ата-аналар арасындағы қарым-қатынастың, отбасылық тәрбиенің (гиперпротекция, гипопротекция, сәйкес келмейтін тәрбие), құрдастарымен, тәрбиешілермен, мұғалімдермен қарым-қатынастың ерекшеліктеріне байланысты психогендік. Мектепке дейінгі жастағы мінез-құлқы бұзылыстарының ерекшеліктері. Мектеп жасындағы балалардың мінез-құлқы бұзылыстарының клиникалық жіктемесі. Балалар мен жасөспірімдердегі гиперактивтілік пен зейін тапшылығының бұзылысындағы мінез-құлқы бұзылыстарының сипаттамасы, невротикалық жағдайлар, невроздар, тұлғаның патологиялық сипаттамалық дамуы, психопатиялар және психикалық бұзылулар.

8-тақырып. Мектеп жасындағы балалардың оқу қиындықтарын диагностикалау. Мектептегі бейімсіздену синдромдары: мектепке деген жағымсыз эмоционалдық қатынас, мектептегі оқудан бас тарту; невротикалық белгілер: жоғары тұрақты мазасыздық, жылау, эмоционалдық тұрақсыздықтың жоғарылауы, мектептегі қорқыныш, кекештену, жыбырлау, психосоматикалық бұзылыстар; неврологиялық белгілер: өнімділіктің төмендігі, назардың жеткіліксіздігі, гиперактивтілік; психопатологиялық белгілер: негативизм; өзін-өзі күту, ойындарға және құрдастарымен қарым-қатынасқа қызығушылықтың болмауы; жасөспірімдердегі агрессивті әрекеттер, депрессия, патологиялық сипаттамалық әсерлер, девиантты және деликвентті мінез-құлқы.

Оқу қиындықтарын психологиялық-педагогикалық жүйелеу. Оқу қиындықтарын диагностикалаудың нейропсихологиялық негіздері. Жеке психикалық функциялардың бұзылуына байланысты мектеп дағдыларын игерудегі қиындықтар: ақыл-ой қабілеттілігі және іс-әрекетті ерікті реттеу, есту-сөйлеу, көрнекі және көрнекі-кеңістіктік, кинестетикалық және кинетикалық функциялар.

9-тақырып. Ақыл-ой қабілетінің бұзылуына және іс-әрекеттің ерікті реттелуіне байланысты оқу іс-әрекетінің бұзылуының клиникалық және психологиялық-педагогикалық аспектілері. Себептері, қалыптасу механизмдері, клиникалық және психологиялық көріністері.

10-тақырып. Оқу іс-әрекетінің бұзылуының клиникалық және

психологиялық-педагогикалық аспектілері, ақыл-ой қабілетінің есту-сөйлеу функцияларының бұзылуына және іс-әрекеттің ерікті реттелуіне байланысты. Себептері, қалыптасу механизмдері, клиникалық және психологиялық көріністері.

11-тақырып. Көрнекі және көрнекі-кеңістіктік функциялардың бұзылуына байланысты оқу іс-әрекетінің бұзылуының клиникалық және психологиялық-педагогикалық аспектілері. Себептері, қалыптасу механизмдері, клиникалық және психологиялық көріністері.

12-тақырып. Кинестетикалық және кинетикалық функциялардың бұзылуына байланысты оқу іс-әрекетінің бұзылуының клиникалық және психологиялық-педагогикалық аспектілері. Себептері, қалыптасу механизмдері, клиникалық және психологиялық көріністері.

12. Мазмұндық модуль:

4-тақырып. Сөйлеу және психикалық дамудың кешігуінің дифференциалдық диагностикасы, оның ішінде ерте жастағы аутизм көріністері (эмоционалдық-коммуникативтік бұзылулар). Ерте жастағы әртүрлі генездің жалпы және жалпы клиникалық-психопатологиялық және психологиялық-педагогикалық белгілері. Дамудың кешігуінің әртүрлі түрлерін диагностикалаудың диагностикалық критерийлері: психикалық белсенділік, дамудың кешігуінің сипаты мен ауырлығы (жалпы, біркелкі емес, тапшы, асинхронды); оқу қабілеті (жеткілікті, төмендеген, төмен).

5-тақырып. Психикалық дамудың кешігуін, ақыл-ой кемістігін (зияттың бұзылуы), аутизм спектрінің бұзылуын (қарым-қатынас пен әлеуметтік өзара әрекеттесудің бұзылуы немесе қиындықтары), сөйлеу қабілетінің ауыр бұзылыстарын және басқа да бұзылыстарды, соның ішінде мектепке дейінгі жастағы көптеген бұзылыстарды дифференциалдық диагностикалау. Даму салалары бойынша диагностиканың клиникалық-психопатологиялық және психологиялық-педагогикалық критерийлері: сенсомоторлық, ақыл-ой, әлеуметтік-коммуникативтік, эмоционалдық-ерікті.

6-тақырып. Психикалық дамудың кешігуін, ақыл-ой кемістігін (зияттың бұзылуы), аутизм спектрінің бұзылуын (қарым-қатынас пен әлеуметтік өзара әрекеттесудің бұзылуы немесе қиындықтары), мектеп жасындағы ауыр сөйлеу қабілеті бұзылыстарын дифференциалдық диагностикалау. Даму салалары бойынша диагностиканың клиникалық-психопатологиялық және психологиялық-педагогикалық критерийлері: сенсомоторлық, ақыл-ой, әлеуметтік-коммуникативтік, эмоционалдық-ерікті.

7-тақырып. Мектеп жасына дейінгі және мектеп жасындағы балалардың мінез-құлық бұзылыстарының дифференциалдық диагностикасы. Мінез-құлық бұзылыстарын диагностикалаудың клиникалық-психопатологиялық және психологиялық-педагогикалық критерийлері: гиперактивтілік синдромы және зейін тапшылығы, невротикалық жағдайлар, невроздар, тұлғаның патологиялық сипаттамалық дамуы, балалар мен жасөспірімдердің психопатиялар мен психикалық бұзылыстары.

8-тақырып. Әртүрлі оқу қиындықтарының дифференциалдық

диагностикасы. Ақыл-ой қабілетінің төмендеуіне, белсенділіктің ерікті реттелуінің бұзылуына, есту-сөйлеу, көру және көрнекі-кеңістіктік, кинестетикалық және кинетикалық функцияларға байланысты оқу қиындықтарының психологиялық-педагогикалық белгілері.

13. Технологиялық модуль.

4-тақырып. Дифференциалдық диагностика мақсатында жас балаларға психологиялық тексеру және консультация беру алгоритмі, әдіс-тәсілдері, әдістемесі. Медициналық және әлеуметтік-психологиялық анамнезді жинау, психологиялық тексеру, тексеру нәтижелерін салыстырмалы талдау және жалпылау; дифференциалдық диагноз қою, қорытынды мен ұсынымдар жасау; ерте жастағы баланың отбасына консультация беру ерекшеліктері.

5-тақырып. Дифференциалдық диагностика мақсатында мектеп жасына дейінгі балаларға психологиялық тексеру және консультация беру алгоритмі, әдіс-тәсілдері, әдістемесі. Медициналық және әлеуметтік-психологиялық анамнезді жинау, психологиялық тексеру, тексеру нәтижелерін салыстырмалы талдау және жалпылау; дифференциалдық диагноз қою, қорытынды мен ұсынымдар жасау; мектеп жасына дейінгі баланың отбасына консультация беру ерекшеліктері.

6-тақырып. Дифференциалдық диагностика мақсатында мектеп жасындағы балаларға психологиялық тексеру және консультация беру алгоритмі, әдіс-тәсілдері, әдістемесі. Медициналық және әлеуметтік-психологиялық анамнезді, медициналық және психологиялық-педагогикалық құжаттаманы жинау, психологиялық тексеру, тексеру нәтижелерін салыстырмалы талдау және жалпылау; дифференциалдық диагноз қою, қорытынды мен ұсынымдар жасау; мектеп жасындағы баланың отбасына консультация беру ерекшеліктері.

7-тақырып. Эмоционалдық-ерікті саланы, тұлғааралық қатынастарды, мінез-құлқы бұзылған балалардың жеке басын зерттеу. Психологиялық зерттеу әдіс-тәсілдері, әдістемесі және тестілері. Ата-аналарға, балалар мен жасөспірімдерге арналған сауалнамалар; проективті әдістер. Медициналық және әлеуметтік-психологиялық анамнезді жинау, психологиялық тексеру нәтижелерін салыстырмалы талдау және жалпылау; психологиялық қорытынды белгілеу; мінез-құлқы бұзылған баланың немесе жасөспірімнің отбасына консультация беру ерекшеліктері.

9-тақырып. Ақыл-ой қабілетінің бұзылуына және іс-әрекеттің ерікті реттелуіне байланысты оқу қызметі бұзылған балаларды психологиялық тексерудің алгоритмі, әдіс-тәсілдері, әдістемесі. Бағдарламалау және бақылау функцияларын бағалауға арналған нейропсихологиялық сынамалар, зерттеу нәтижелерін нейропсихологиялық талдау. Медициналық және әлеуметтік-психологиялық анамнезді жинау, психологиялық зерттеу нәтижелерін салыстырмалы талдау және жалпылау; психологиялық қорытынды белгілеу ерекшеліктері; ақыл-ой қабілеті бұзылған және ерікті реттелетін баланың отбасына консультация беру.

10-тақырып. Есту-сөйлеу функцияларының бұзылуына байланысты оқу қызметі бұзылған балаларды психологиялық тексерудің алгоритмі, әдіс-тәсілдері, әдістемесі. Есту-сөйлеу функцияларының функцияларын бағалауға арналған нейропсихологиялық сынамалар, зерттеу нәтижелерін нейропсихологиялық талдау. Медициналық және әлеуметтік-психологиялық анамнезді жинау, психологиялық тексеру нәтижелерін салыстырмалы талдау және жалпылау; психологиялық қорытынды белгілеу; есту-сөйлеу функциялары бұзылған баланың отбасына консультация беру ерекшеліктері.

11-тақырып. Көрнекі және көрнекі-кеңістіктік функциялардың бұзылуына байланысты оқу қызметі бұзылған балаларды психологиялық тексерудің алгоритмі, әдіс-тәсілдері, әдістемесі. Көру және көру-кеңістіктік функцияларды бағалауға арналған нейропсихологиялық сынамалар, зерттеу нәтижелерін нейропсихологиялық талдау. Медициналық және әлеуметтік-психологиялық анамнезді жинау, психологиялық зерттеу нәтижелерін салыстырмалы талдау және жалпылау; психологиялық қорытынды белгілеу ерекшеліктері; көру және көрнекі-кеңістіктік функциялары бұзылған баланың отбасына консультация беру.

12-тақырып. Кинестетикалық және кинетикалық функциялардың бұзылуына байланысты оқу қызметі бұзылған балаларды психологиялық тексерудің алгоритмі, әдіс-тәсілдері, әдістемесі. Кинестетикалық және кинетикалық функцияларды бағалауға арналған нейропсихологиялық сынамалар, зерттеу нәтижелерін нейропсихологиялық талдау. Медициналық және әлеуметтік-психологиялық анамнезді жинау, тексеру нәтижелерін салыстырмалы талдау және жалпылау; психологиялық қорытынды белгілеу; кинестетикалық және кинетикалық функциялары бұзылған баланың отбасына консультация беру ерекшеліктері.

6. Оқу процесін ұйымдастыру

15. Курстық оқытудың ұзақтығы Бағдарлама тақырыбына сәйкес 72 академиялық сағатты құрайды.

16. Оқыту дәстүрлі аудиториялық (күндізгі) немесе қашықтықтан (онлайн) форматта жүзеге асырылады.

17. Білім беру процесі оқытудың мынадай интерактивтік формалары мен әдістерін қамтиды: дәріс, семинар, топтық және жұптық практикалық жұмыс, топтық тренинг, шеберлік класы, кейс әдісі, мәселелерді бірлесіп шешу.

18. ПМПК психологтарының Бағдарлама мазмұнын түсіну деңгейін арттыру үшін: топтарда жұмысты кеңінен қолдану, содан кейін талқылау және рефлексия; құжаттамамен жұмыс; шағын топтардағы теория мен кейс-стадидің негізгі мәселелерін талқылау, содан кейін ұжымдық жұмыстарды таныстыру, психологтардың топтық жұмысын оқыту қарастырылған.

7. Бағдарламаны оқу-әдістемелік қамтамасыз ету

19. Бағдарламаны оқу-әдістемелік қамтамасыз етуге:

1) ПМПК психологиялық-педагогикалық және психиатриялық кадрларының біліктілігін арттыру бағдарламасы;

2) психологиялық зерттеп-қарау нәтижелері бойынша қорытынды мен ұсынымдар жасау процесін суреттейтін зерттеп-қарау процесі мен нәтижелерін талдауға және ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалауға арналған үлестіріме материалдар;

3) психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялардың психологтары мен психиатрларының қызметін ұйымдастыратын және олардың жұмысының мазмұнын ашатын құжаттама пакеті;

4) ЕБҚ бар балалардың әртүрлі санаттары үшін ПМПК дифференциалдық диагностикалық алгоритмдерінің, қорытындылары мен ұсынымдарының үлгілері;

5) тыңдаушылармен кері байланыс парақтары, қорытынды бақылау және өзіндік жұмыс материалдары кіреді.

8. Оқу нәтижелерін бағалау

20. Тыңдаушылардың дағдыларын қалыптастыруды және білімдерін бағалауды бақылау мақсатында: экспресс-сауалнамалар, өзіндік жұмыстар, қорытынды бақылау жұмыстары жүргізіледі. Өзіндік және бақылау жұмыстарына арналған тапсырмалар, кері байланыс үшін сауалнама парақтары, тест тапсырмалары курстың оқу-әдістемелік кешеніне (бұдан әрі – ОӘК) енгізілген.

21. Тыңдаушылардың кәсіби құзыреттіліктерінің қалыптасу деңгейін анықтау, Бағдарлама мазмұнын меңгеру үшін профессорлық-оқытушылар құрамы кері байланысты жүзеге асыру үшін Бағдарламаның әрбір тақырыбы шеңберінде бақылау тапсырмаларын (өзіндік жұмыстар, сауалнама парақтары және т.б.) және қорытынды бақылау жұмысын әзірлейді. Алынған кері байланыс негізінде дәрістер мен практикалық сабақтардың мазмұнына түзетулер енгізіледі, қосымша материалдар таңдалады (құжаттама үлгілері, әдебиеттер тізімі, дидактикалық материалдар тізімі, бейне материалдар және т.б.), Бағдарлама мазмұнына қосымша түсіндірулер жүргізіледі. Қорытынды бақылау жұмысын орындау мынадай критерийлерге сәйкес бағаланады: іске асырылмаған (дұрыс жауаптар ұсынылмаған), ішінара іске асырылған (дұрыс жауаптар 50%-дан аз), орташадан жоғары іске асырылған (дұрыс жауаптар 50%-70% дейін), толық іске асырылған (дұрыс жауаптар 70-100%). Қорытынды тестілеуден өту және біліктілікті арттыру курсы аяқтау үшін дұрыс жауаптардың кемінде 70% жинау қажет. Қорытынды бақылау жұмысының нәтижелері негізінде курстан кейінгі сүйемелдеу кезеңінде консультациялардың мазмұны жоспарланады.

9. Курстан кейінгі сүйемелдеу

22. Тғындаушыларды курстан кейінгі сүйемелдеу мынадай формаларда жүзеге асырылады:

- жеке, топтық консультациялар (оның ішінде бейнеконференция режимінде);
- мәтіндік және бейнематериалдарды пайдалана отырып, әдістемелік және нормативтік-құқықтық сүйемелдеу;
- әдістемелік тақырыптық семинарлар (оның ішінде вебинарлар);
- дөңгелек үстелдер.

10. Негізгі әдебиеттер тізімі

1 «Білім туралы» ҚР Заңы (10.06.2020 ж. жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен).

2 «Мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы» Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 11 шілдедегі № 343-ІІ Заңы

3 «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне инклюзивті білім беру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» ҚР 2021 жылғы 26 маусымдағы № 56-VII ҚРЗ Заңы.

4 «Ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2022 жылғы 12 қаңтардағы № 4 бұйрығы.

5 «Білім беру ұйымдарында психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2022 жылғы 12 қаңтардағы № 6 бұйрығы.

6 «Мектепке дейінгі, бастауыш, негізгі орта, жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдары, жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған мамандандырылған, арнайы білім беру ұйымдары, балалар мен ересектерге арналған қосымша білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 31 тамыздағы № 385 бұйрығы. Арнайы орта білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидалары 7-қосымшасы.

7 «Мүмкіндігі шектеулі балаларға психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялық көмек көрсету және тексеру» мемлекеттік қызмет көрсету қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 27 мамырдағы № 223 бұйрығы.

8 Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы. Қазақстан Республикасының 2020 жылғы 7 шілдедегі № 360-IV ҚРЗ кодексі.

9 Қазақстан Республикасының халқына психикалық денсаулық саласында медициналық-әлеуметтік көмек көрсетуді ұйымдастыру стандартын бекіту

туралы. ҚР Денсаулық сақтау министрінің 2020 жылғы 30 қарашадағы № ҚР ДСМ-224/2020 бұйрығы.

10 Инклюзивтік білім беру жүйесінде психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялардың қызметін ұйымдастыру: әдістемелік ұсынымдар. - Алматы, 2020.

11 Психологиялық-медициналық-педагогикалық консультацияларда диагностика мен консультация берудің ұйымдастырушылық-әдістемелік негіздері. -Алматы 2023.

12 Д.Б. Эльконин. Некоторые вопросы диагностики психического развития детей. Тандаулы психологиялық еңбектер. - М.,1989.

13 Психолого-педагогическая диагностика. Оқу құралы/И.Ю. Левченконың, С.Д.Забрамнойдың ред.- М., 2003.

14 Диагностика психического развития в раннем детстве.- /Р.А. Сулейменованың жалпы ред. 3-ші бас. Оқу-әдістемелік құрал, Алматы 2014.

15 Психолого-медико-педагогическое обследование детей дошкольного и младшего школьного возраста/п.ғ.к. Р.А. Сулейменованың жалпы ред.: Оқу-әдістемелік құрал. 3-ші бас., Алматы, 2014.

16 Диагностика проблем обучения и воспитания детей раннего дошкольного и школьного возраста. Психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялар мамандарына арналған әдістемелік ұсынымдар/құраст. А.К. Ерсарина. - Алматы 2014.

17 Детский аутизм. Диагностика и консультирование. Практическое руководство для специалистов психолого-медико-педагогических консультаций. /құрастырушы-авторлар А.К. Ерсарина, Р.К. Айтжанова / - Алматы – 2011.

18 Психиатрия детского возраста: психопатология развития. / Д. И. Исаев. СПб.: СпецЛит, 2013.

19 Детская психиатрия, психотерапия и медицинская психология. Стандарт третьего поколения / Э.Г. Эйдемиллердің ред. – СПб.: Питер, 2022

20 В.Е. Каган. Психогенные формы школьной дезадаптации // Психология мәселелері. – 1984. – №4. – С. 89-95.

21 А.В. Семенович, Нейропсихологическая диагностика и коррекция в детском возрасте: Жоғары оқу орындарына арналған оқу құралы // А.В. Семенович. – М., 2002.

Қосымша әдебиеттер тізімі

22 Л.Ф. Обухова Детская (возрастная) психология. – М., 1996.

23 Л.С. Выготский Диагностика развития и педологическая клиника трудного детства». Шығармалар жинағы, 6 т. 5-т.. - М.,1983.

24 В.В. Лебединский. Нарушения психического развития у детей. - М.,1985.

25 А.К. Ерсарина. Психологическое сопровождение детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе. Алматы. 2022. [<https://www.special-edu.kz/> электрондық ресурсы].

26 Консультативно-диагностическая работа с семьями, воспитывающими детей с РАС. Әдістемелік ұсынымдар / А.В. Хаустовтың, Н.Г. Манелистің жалпы ред.: ФРЦ ФГБОУ ВО МГППУ.2020.

27 Н.В. Вострокнутов. Школьная дезадаптация: ключевые проблемы диагностики и реабилитации // Школьная дезадаптация: эмоциональные и стрессовые расстройства у детей и подростков. – М.,2005.

28 К.С. Лебединская Актуальные проблемы диагностики психического развития детей. М., 1982.

29 А.Е. Личко. Психопатии и акцентуации характера у подростков. М.1983.

30 Специальная психология: Жоғары педагогикалық оқу орындарының студенттеріне арналған оқу құралы /В.И.Лубовский, Т.В.Розанова, Л.И.Солнцева және т.б.; В.И.Лубовскийдің ред. - М.:, 2005.

31 Ольга Богдашина. Расстройства аутистического спектра: введение в проблему. Красноярск,2012.

32. М.М.Семаго, Н.Я.Семаго. Теория и практика углубленной психологической диагностики. От раннего до подросткового возраста - М.,2018.

33. Н.А.Рычкова. Поведенческие расстройства у детей: диагностика, коррекция и психопрофилактика. – Москва., 2008.